

Marie Tošnerová, Raně novověké narativní prameny k dějinám českých měst.

Disertační práce na katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze 2012, 515 strojopis. stran, barevné obrazové přílohy v textu

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc.

Předkládaná práce M. Tošnerové, pracovnice specializovaného Oddělení pro soupis a studium rukopisů, jež je v současnosti organizačně začleněno při Masarykově ústavu – Archivu Akademie věd ČR, zahrnuje skutečně velké a dosud v celistvosti nereflktované téma naší historiografie. Snad by ani nebylo myslitelné ujmout se tohoto tématu bez předchozí systematické a dlouholeté práce v uvedené komisi, která autorce umožnila seznámit se opravdu důkladně se zachovanými knihovními fondy různých paměťových institucí a využít je tedy, kromě hlavních soupisových prací, jež komise realizuje, rovněž v naznačeném směru. Jelikož M. Tošnerová městským kronikám a příbuzným pramenům věnovala soustředěnou pozornost i ve své stávající publikační činnosti (naposledy v monografii *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526-1620. Studie o rukopisech Monographia, svazek XV., Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., 2010, 295 s.*), je tak zcela nepochybné, že ke zpracování vytyčeného tématu přistoupila plně připravena.

Co se týče metodického přístupu, nesoustředila se autorka zdaleka jen na literárně vědní charakteristiku soustředěných děl, ale snažila se uplatnit i historicko-antropologické pohledy, totiž z jakého prostředí pocházeli autoři původních děl, jaké byly jejich motivace k sepsání díla, a zároveň také, jaká byla mohla být recepce a reflexe předmětných děl jak současníky, tak případně i příslušníky dalších generací.

Práce je dobře strukturována do šesti hlavních částí. Nejobsažnější páté a v podstatě páteřní kapitole, která podrobně pojednává o kronikářství v českých městech předbělohorského období, předcházejí ještě čtyři kapitoly, z nichž první se zabývá prací s narativními prameny městské provenience v minulosti i v současnosti, druhá typologií pojednávaných pramenů, třetí počátky a rozvojem městské historiografie v Čechách a čtvrtá rozvojem vlastních městských kronik a tzv. pamětí (opět ve smyslu kronikářském, nikoli memoárů). M. Tošnerová se tedy zaměřila na průzkum „předbělohorských kronik českých měst“, takže na počátku muselo stát přesnější vymezení, co vše označovat jako městskou

kroniku, která se samozřejmě mohla jako samostatný historiografický typ rozvinout v městském prostředí až s rozvojem obecné vzdělanosti a humanistické kultury v předbělohorské době. Jak naznačeno, tyto úvahy jsou předmětem pojednání ve druhé kapitole, přičemž autorka zdůrazňuje, že jednotlivá dochovaná díla mohou být i typologicky smíšeného charakteru, takže jejich zařazení ke konkrétnímu typu narativního pramene může být velmi komplikované. V zásadě tedy platí, že se autorka nevěnovala kronikářským záznamům soukromé povahy, ačkoli, jak si sama uvědomuje (s. 17 a pozn. 127 tamtéž), stanovení přesné hranici mezi „soukromým“ a „oficiálním“ textem je mnohdy velmi obtížné. Za rozhodující kritérium, zda určitý text chápat jako městskou kroniku, tedy považuje záměr soudobého autora „vytvořit vědomě komplexní text vyprávějící o minulých i současných událostech a zapůsobit jejich líčením na čtenáře“. Pak tedy oprávněně stojí stranou badatelčina zájmu jak na jedné straně tzv. městské pamětní knihy jako úřední knihy vedené městem, v nichž se jen zcela výjimečně objevují záznamy sensu stricto narativní povahy (a v takovém případě je autorka do svého bádání zahrnuje, jako například Pamětní knihu českobudějovického písaře Jana Petříka z Benešova), tak na druhé straně panegyrické spisy, většinou už vydávané tiskem, dobová kázání a narativní prameny zemského charakteru (ty jen tehdy, zmiňují-li konkrétní město). Naproti tomu brala M. Tošmerová v potaz záznamy kronikářského charakteru v dobových pramenech jiného charakteru (například v matrikách, kalendářích apod.). K obtížím s přesnější typologií raně novověkých vyprávěcích pramenů obecně se autorka vyjadřuje i ve zmíněné první kapitole, v níž shrnuje novátorsky rovněž stávající historiografickou domácí (a chvályhodně i moravskou) a zahraniční produkci k narativním pramenům městské provenience, jakož i stávající české edice na tomto poli. Zde se ovšem nezaměřuje jen na ryze městské kroniky, ale i na edice pramenů osobní povahy (měšťanské kroniky), do nichž ovšem mohly být zaneseny rovněž zprávy týkající se města jako celku. Vcelku je evidentní, že ediční zpřístupnění vyprávěcích pramenů se vztahem k městským dějinám je zatím v naší historiografii spíše ojedinělé a že více pozornosti se v poslední době soustřeďuje spíše k mladšímu, totiž baroknímu období. I z toho přehledu sdostatek vyplývá, jak je mnohdy obtížné městské (či měšťanské) narativní prameny přesněji typologicky odlišit. Jsou-li ovšem v tomto přehledu oprávněně zmíněny paměti roudnických měšťanů z 18. století a soudobé kroniky Mělníka a Chrudimi, pak mi není úplně zřejmé, proč tato města nefigurují v celkovém přehledu městských kronik v páté a šesté části práce. Lze tomu snad rozumět tak, že nejsou zařazována města, jejichž historiografie nezačíná časněji?

Zatímco ve třetí kapitole věnuje autorka náležitou pozornost zařazení městských kronik do celkového kontextu dobové historiografie a naznačuje, že doboví vzdělanci nečinili rozdíl mezi literárním žánrem „kronikou“ a „historií“, která by měla líčené události zároveň také vykládat a hodnotit, čtvrtá kapitola je promyšleně rozdělena do devíti podkapitol, v nichž jsou rozebírány obecné podmínky pro vznik vlastních městských kronik v kontextu doby včetně metody práce jejich autorů. Výzkumy M. Tošnerové dokladují, že mezi autory kronik převažují osoby jsoucí v úzkém sepětí s vlastní městskou kanceláří (radní písaři) či městskou samosprávou a jen zcela výjimečně církevní činitelé. Z hlediska metodického dospěla autorka k závěru, že pisatele kronik většinou zajímaly jen místní události a málokdy jevy a události geograficky vzdálenější, což svědčí o jejich užším zájmovém obzoru, s čímž pak také logicky musela souviset otázka lokálně omezenější recepce a reflexe jejich díla. Jak M. Tošnerová naznačuje, do budoucna by mohlo pro důkladnější zodpovězení podobných otázek napomoci komplexnější zpracování inventářů knihoven ze 17. a 18. století a v nich obsažených vlastnických poznámek. V této kapitole autorka také zohledňuje stav dochování městských kronik (originál, opisy) v jednotlivých oblastech Čech i jejich jazykovou stránku (například z Loun je dochována kronika česká, zatímco v dalších městech severozápadních Čech převažují z pochopitelných důvodů jazykově německé kroniky, ty jsou ovšem zároveň z této oblasti dochovány nejpočetněji).

Stěžejní pátá kapitola přináší v přesně stanoveném, strukturovaném sledu údajů, přehled dochovaných předbělohorských městských kronik v abecedním sledu podle měst. Po stručném nástinu vývoje daného města s přednostním zřetelem k předbělohorskému období zmiňuje autorka nejprve podmínky pro vývoj zdejšího kronikářství a pak přináší v časovém sledu (od středověku do konce 18. století) výstižné charakteristiky kronikářských děl spolu s údaji o jejich autorech a okolnostech vzniku díla. Nechybějí ani informace o dochování předmětné kroniky, respektive kronik, doplněné citací veškeré dosavadní literatury, potažmo edic, vztahujících se ke konkrétním rukopisům kronik. Oproti zmíněnému knižnímu vydání je zmíněna navíc jí objevená kronika Horní Blatná v Krušnohoří, která zatím zcela unikala badatelské pozornosti a podrobněji je rovněž zpracována kapitola o jáchymovském kronikářství (k tomu dopomohlo nedávné zpracování fondu města Jáchymov). V této souvislosti se ovšem znovu vynořuje otázka, která byla položena již výše – proč jsou opomenuty lokality, v nichž jsou kronikářská díla evidentně doložena pro sklonek raného novověku. Jinak je ovšem kapitola zpracována precizně a oživena vhodně volenou obrazovou ilustrací (erby města, vedutami a fotografiemi města, ukázkami z pojednávaných děl),

příčemž pro další badatele bude jistě velmi vítané soustředění stávající literatury jak k městu samému, tak jeho kulturnímu vývoji. Tím vlastně tato kapitola plní i roli zasvěceného historiografického přehledu k pojednávaným městům. Celkově je pojednáno o kronikářských dílech z celkem 23 českých měst, přičemž z některých (Staré Město pražské, Cheb, Litoměřice, Louny, České Budějovice) je dochováno více kronik. Všechny jsou dochovány v rukopisné podobě, jen jedna, Mathesiova kronika jáchymovská, byla už před Bílou horou vydána tiskem. Při pozorném čtení vynikne, že některé kroniky, jako jirkovská a hornoblatenská, dosud zůstaly zcela utajeny badatelské pozornosti. Na druhé straně autorka vhodně poukazuje na takové, které jsou obsahově i literárním zpracováním výjimečné (například Loun, Litoměřic) a zasloužily by si tedy zpřístupnění širší badatelské veřejnosti formou edice (sama M. Tošnerová nedávno editovala Paměti města Žatce).

Šestá část práce se skromně ukrývá pod nenápadným názvem Soupis městských předbělohorských narativních pramenů až za závěrem práce, ačkoli ten by měl po mém soudu následovat až za ní. Jde v podstatě o stručná katalogová hesla celkem 140 pojednávaných děl, opět v abecedním sledu podle jednotlivých měst, v nichž ovšem nechybí rozpis obsahu rukopisů s odkazem na konkrétní folia. Jsou zde opětovně soustředěny přehlednou formou všechny zmínky o příslušném díle ve stávající literatuře, potažmo údaje o edičním zpřístupnění předmětného textu, což má obrovský význam pro další badatele (a autorka by tedy měla uvažovat o publikování i tohoto přehledu). Zřejmě omylem se do názvu této kapitoly vloudilo označení „předbělohorských“, ačkoli katalogové zpracování postihuje všechny i mladší rukopisy až do konce 18. století.

Z výše řečeného je patrné, že důkladným zpracováním jednotlivých kapitol a podkapitol naplnila M. Tošnerová plně svůj promyšlený koncept práce a přispěla tak výrazně k soubornému poznání dějepisné práce v českých městech raného novověku. Není pochyb, že jí shromážděné informace se na dlouhou dobu stanou výchozí základnou pro další badatele. O solidnosti pracování vypovídá rovněž připojený rozsáhlý seznam využitých pramenů a literatury (v němž, jak uvedeno, nenacházím pouze jeden vlastní autorčin titul).

Předkládanou disertační práci Marie Tošnerové tedy ráda doporučuji obhajobě.

V Praze dne 30. 10. 2012

Doc. PhDr. Ludmila Sulitková, CSc.